

R E C E N Z J E I O M Ó W I E N I A

ROCZNIKI NAUK O RODZINIE
Tom 3(58) – 2011

Kelli F u e r y, *New Media. Culture and Image*, New York: Palgrave Macmillan 2009, ss. 173.

Raz po raz w dyskursie na temat środków społecznego przekazu na przełomie wieków pojawia się termin „nowe media”. Powstają instytuty naukowe, publikacje, agencje reklamowe, studia artystyczne, galerie, wydawnictwa, które w swoim tytule czy nazwie posługują się terminem „nowe media”. Taki też tytuł (*New Media. Culture and Image*) nosi prezentowana tu publikacja autorstwa Kelli Fuery – wykładowcy Communications and Media Studies at Monash University w Australii. Propozycja lektury tej książki jest swego rodzaju dopełnieniem jednej z wcześniejszych recenzji publikowanych na łamach „Roczników Nauk o Rodzinie” (2009) na temat książki *New Media. An Introduction*, której autorem jest Terry Flew. Przez „nowe media” rozumiał on nade wszystko współczesne technologie, które zmieniają życie człowieka i społeczeństw. Nowe media są związane z historią Internetu i World Wide Web, a więc z porozumiewaniem się za pomocą komputera (CMC – *computer-mediated communications*), a fundamentalną koncepcją do zrozumienia nowych mediów jest, według Terry Flew, *Web 2.0*. Dzięki tej koncepcji sieć WWW daje użytkownikom z całego świata ogromną możliwość interakcji i integracji. Podczas gdy Terry Flew w głównej mierze koncentruje się na samych zmianach w komunikacji, Kelli Fuery zadaje pytanie: co niosą te zmiany dla współczesnej kultury i dla rozumienia człowieka; jak ewoluują i w którą stronę zmierzają środki społecznego przekazu?

Już pierwszy rozdział książki, zatytułowany *The Discursive Practice of the New*, jest poświęcony szczegółowej analizie samego słowa „nowy”, „nowe”. Autorka zadaje pytanie: w czym tkwi idea nowości, jaką przypisujemy procesom i wydarzeniom współczesnego świata, dlaczego używamy terminu „new” i w jakich okolicznościach. Odpowiedzi szuka w koncepcji dyskursu na gruncie postmodernizmu – dyskursu Michela Foucaulta, której poświęca dużą część publikacji. Foucault (1926-1984) nie był medioznawcą. Jako filozof zapisał się w historii z prac nad zmieniającymi się systemami ludzkich wypowiedzi, z idei dyskursu, która nie jest wyłącznie językową wypowiedzią, ale czymś więcej – czymś co da się wyczytać z różnych sposobów wyrażania, jak działanie z jednej strony, a mowa – z drugiej. Te systemy zawierały w sobie również to, czego nie wolno było mówić ze względów politycznych, kulturowych czy ekonomicznych. Dlatego Foucault uważał, że znaczenie dyskursu wyrasta nie na bazie języka, lecz na podłożu stosunków władzy-wiedzy, relacji instytucjo-

nalnych czy społecznych. Właśnie ta relacja władzy do wiedzy jest wyjątkowo akcentowana przez autorkę omawianej publikacji w odniesieniu do mediów, które znajdują się w określonej sytuacji społeczno-politycznej czy kulturowej. Władza zmienia nasze myślenie o życiu, decyduje o tym, kim jesteśmy i dokąd zmierzamy, decyduje o poziomie naszej wiedzy. Wiedza zaś pozwala zdobyć władzę na różnych odcinkach życia. W relacji tej należy odkryć nowość i oryginalność współczesnej komunikacji. Foucault pisał, że dyskursy są zrobione ze znaków, ale ich działanie polega na czymś więcej niż na oznaczeniu tymi znakami rzeczy. Właśnie to „więcej” nie pozwala sprowadzić ich do *langue* i do *parole*. Właśnie to „więcej” należy ukazać i opisać, i to ono stanowi o nowości szeroko rozumianej¹. Kelli Fuery odnosi to także do współczesnych środków komunikacji. Nie tylko system znaków, lecz także ukryty często sens wypowiedzi jest istotny dla komunikowania się. Ów sens kształtowany jest przez uwarunkowania społeczne, polityczne (relacja: władza-wiedza), kulturowe, w jakich człowiek żyje. To rozumienie postmodernistyczne świata, gdzie człowiek poddany jest oddziaływaniom zewnętrznym, autorka publikacji uzupełnia stwierdzeniem, że jednocześnie człowiek sam może zmieniać te uwarunkowania poprzez nadawanie nowych sensów znakom, jakie pojawiają się w systemach komunikacji.

Opisane sprzężenie zwrotne wskazuje na interaktywność pomiędzy człowiekiem – podmiotem a jego kulturą i społecznością, w której żyje. Tej interaktywności, która jest kryterium nowych mass mediów, poświęcony jest drugi rozdział pracy: *The Issues of Interactivity*. Tym razem autorka, szukając definicji interaktywności, przywołuje prace P. Davida Marshalla, profesora z Bostonu (Department of Communication Studies at Northeastern University). Ten autor natomiast koncentruje się, przy omawianiu interaktywności, na pojęciu entropii, które związane jest z drugą zasadą termodynamiki i oznacza funkcję stanu określającą kierunek przebiegu procesów samorzutnych w odosobnionym układzie termodynamicznym. Zgodnie z drugą zasadą termodynamiki, jeżeli izolowany układ przechodzi spontanicznie od jednego stanu równowagi do drugiego, jego entropia nigdy nie maleje – każdy układ zamknięty dąży do równowagi, w której entropia osiąga maksimum. Entropia, która dla Fuery jest swego rodzaju metaforą w określeniu, czym jest interaktywność, określa stopień nieuporządkowania układu – albo – inaczej mówiąc – stopień jego wyjątkowości. W sytuacji nowych mediów układem tym byłby system komunikacji pomiędzy jednostką – podmiotem a wspólnotą kulturową, w której jednostka żyje. Autorka, w perspektywie rozważań o entropii, podejmuje temat struktury interaktywności, typów interaktywności (interaktywność ideologiczna, iluzoryczna bądź metaforyczna, stała), spojrzenia na interaktywność jako utopię, zawsze w odniesieniu do trzech wymiarów: współczesne technologie, kultura, jednostka.

W kolejnych rozdziałach publikacji autorka powołuje się na kolejne teorie, co – z jednej strony – stwarza wrażenie interdyscyplinarnych rozważań, z drugiej zaś – braku warsztatu metodologicznego. Wybiera określone koncepcje (kluczem może być chęć ukazania pewnej historycznej ciągłości w myśleniu człowieka o człowieku

¹ Por. M. F o u c a u l t, *Archeologia wiedzy*, Warszawa: PIW 1977, s. 76.

w XX wieku) dla stworzenia własnej, dotyczącej nowych mediów. Na przykład w trzecim rozdziale, zatytułowanym *Surveillance, Technology and Paranoia*, Fuery powraca do idei *Panopticon*, zawartej w książce Foucaulta pt. *Nadzorować i karać* (1987), a następnie do prac Gilles'a Deleuzego i Felixa Guattariego – autorów dwóch tomów francuskiego dzieła, przetłumaczonego na angielski: *Capitalism and Schizophrenia: Anti-Oedipus* (1972) i *A Thousand Plateaus* (1980). Ponadto w refleksji autorki znajdziemy takie nazwiska, jak Pierre-Félix Bourdieu (francuski socjolog, twórca teorii przemocy symbolicznej), Zygmunt Freud (austriacki neurolog i psychiatra) czy niemiecki poeta Johann Wolfgang von Goethe.

Nowe media są pretekstem do mówienia o innym zjawisku, jakim jest digitalizacja ciała ludzkiego. W kolejnym rozdziale, zatytułowanym *The Digitalization of the Body*, autorka podejmuje się refleksji na temat relacji pomiędzy nowymi mass mediami a ciałem ludzkim i koncepcją ciała ludzkiego. Nowe media kształtują tożsamość człowieka, jego płciowość, wygląd, system wartości. Portale społecznościowe, które są owocem nowych mass mediów, pozwalają na upublicznienie tego, co do tej pory było prywatne, a więc ludzkie ciało. Dają także „szansę” zaistnienia jednostkom w sieci jako tzw. celebrytom mas, o czym mówią dwa ostatnie rozdziały pracy: *Pleasure in and of New Media: The Pleasure of the Browsing Image* oraz *New Media: Habitus and Identity*.

Książka Kelli Fuery, będąca interdyscyplinarnym ujęciem tytułowego zagadnienia, charakteryzująca się różnorodnością metodologiczną, stwarza okazję do ciekawej lektury także dzięki układowi publikacji: są w niej wyjaśnione używane pojęcia, zawiera skorowidz pojęć oraz bogatą bibliografię. Rozdziały i paragrafy zostały logicznie zaplanowane. Przede wszystkim jednak jest kolejną pozycją na rynku wydawniczym dotyczącą tzw. nowych mediów i ich znaczenia zarówno dla człowieka jako jednostki, jak i dla wspólnoty kultury, jaką tworzy z innymi w systemach porozumiewania się.

Ks. Jarosław Jęczeń
Katedra Życia Społecznego Rodziny
Instytutu Nauk o Rodzinie KUL

Il mistero della vita nella relazione uomo–donna, a cura di Francesco Piloni, Cantalupa, TO: Effatà Editrice 2009, ss. 152.

Książka pod redakcją Francesco Piloni *Il mistero della vita nella relazione uomo–donna* (*Tajemnica życia w relacji mężczyzna–kobieta*), jest owocem Kongresu Duchowości Małżeńskiej, który odbył się w Sestri Levante we Włoszech w dniach